

jalna pitanja, problematika tržišta rada, kapitala i dominacije različitih ideologija i interesa koje dovode u krizu ostvarenje istinskog dostojanstva čovjeka i njegovih osnovnih prava. Autori su uspjeli podastrijeti relevantne činjenice i probleme koji stavljaju najprije čovjeka pojedinca, ali i cijelo društvo, pred stvarnost suvremene otuđenosti, socijalnih nepravda, interesnih ideologija i struktura koje iskorištavaju i porobljuju čovjeka, ali i stvarnost njegovih naravnih i temeljnih prava, kao što su pravo na dostojanstven rad i život. Uspjeli su izdvojiti i neka načela, putove i načine rješavanja problema, stavljajući na prvo mjesto dostojanstvo i dobro ljudske osobe, potom obvezu države da cjelovito vrednuje čovjeka i omogućiti mu ostvarenje prava na rad, ali i cijeloga društva da svojom socijalnom osjetljivošću, društvenom i kršćanskom solidarnošću, volonterstvom i na druge načine pridonese rješavanju navedenih problema.

Drugi, pak, recenzent dr. sc. Nikola Vranješ dodao je kako je tema ljudskog rada obrađena u nekoliko predavanja kroz koje se provlače misli iz socijalnog nauka Crkve o dostojanstvu i vrijednosti ljudskog

rada, ali kroz koje se, u isto vrijeme, nastoji utvrditi razvitak filozofske i sociološke misli o radu, te drama radništva u suvremenim prilikama. U tom smislu posebno se obrađuju pitanja nezaposlenosti i siromaštva. U zborniku se nalazi i vrijedan rad o temi volontiranja, koja je s temom rada bitno povezana. Volontersko zalaganje prikazuje se i na društvenoj razini, ali se poglavito prikazuju kršćanske motivacije i elementi volonterskog djelovanja. Dragovoljni angažman biva predstavljen kao oplemenjujući element ljudske kulture i sastavni element života Crkve.

Kroz sve svoje radove ovaj vrijedni zbornik daje mnoge odgovore na neka ključna pitanja o ljudskom radu danas, o položaju radnika, ali i o dostojanstvu ljudskog života i ljudske osobe, o dostojanstvu obitelji te o vrijednosti volontiranja. »Vjerujemo«, istaknuo je Vranješ, »da kao takav zbornik predstavlja suvremen i bogat doprinos promišljanju o radu i suvremenoj socijalnoj problematici.«

Sažeci predavanja objavljeni su na njemačkom jeziku.

Adolf Polegubić

Darko TEPERT, *La legge di Mosè nell'opera lucana. Pars dissertationis (Thesis ad doctoratum, 5), Pontificia Universitas Antonianum, Facultas Scientiarum Biblicarum et Archeologiae, Studium Biblicum Franciscanum, Jerusalem, 2009., 193 str.*

U knjizi *La legge di Mosè nell'opera lucana*, nakon naslova i službenih institucija, autor donosi osobni predgovor. Slijedi deta-

ljan sadržaj izvotka doktorske disertacije. Znakovi i kratice odnose se na biblijske knjige, židovske i izvanbiblijske apokrifne,

biblijske nizove, leksikone, časopise i opće kratice. Bibliografija (11-41) se dijeli na izdanja biblijskoga grčkog i hebrejskog teksta, židovskih i izvanbiblijskih tekstova i komentara, rječničkog i leksičkog kao i onog lingvističkog, stilskog i prienosnog (teksta) instrumentarija. Tu su monografije i druge studije Starog zavjeta u Novome zavjetu i monografski komentari i teologija o Lukinu evanđelju i Djelima apostolskim. Uz brojnu bibliografiju valja već ovdje spomenuti da samo izlaganje prvog poglavlja prati znanstveni aparat od 250 kraćih, odnosno dužih bilježaka. Pod konac knjige stoje zasebne prouke o Mojsijevu zakonu i odnosu kršćanstva u Lk/Dj i najduži odsjek s proukama o drugim temama povezanima s problemom Lk/Dj. Na samom kraju knjige donosi se kratak autorov životopis.

Ovaj izvadak doktorske disertacije predstavlja plod promišljenoga metodološkog pristupa kojim je autor nastojao nadići dosadašnje razlike u tumačenju odnosa autora Lukina djela prema Mojsijevu zakonu. Na početku, u Uvodu, nalaze se leksičke opaske, pregled pitanja vezanih uz problem zakona u Lk i Dj, kako ih je definirao F. Bovon, na kojeg se nadovezuje autorova definicija problema.

Prvi dio knjige predstavlja zapravo opširan *status quaestionis* samog djela, donoseći autorov svestrani izbor u bogatu panoramu od impozantnih 25 autora zadnjih 50-ak godina o Mojsijevu zakonu kod Lk/Dj. U tim poduzetim znanstvenim istraživanjima autori su rabeći istu znanstvenu metodu dolazili do različ-

tih, pa i do dijametralno suprotstavljenih zaključaka. Ta prethodna istraživanja detaljno su prikazana u prvom poglavlju knjige (*Storia della ricerca sulla legge in Lc/At – Povijest istraživanja o zakonu u Lk/Dj*) kao i u neobjavljenom integralnom prvom poglavlju disertacije. U tom pregledu autor je prikazao nekoliko pravaca u povijesti istraživanja odnosno teme: u svjetlu teologije povijesti i u tematskim studijama koje su s jedne strane vidjele važnost obdržavanja Zakona i njegova obrednog aspekta, ili pak pretežito proročku i kristološku ulogu Zakona te uspo- rednu ulogu zapovijedi i proroštva za vrednovanje Zakona u Lukinu djelu.

Autor disertacije na temelju povijesti istraživanja dolazi do zaključka da je potrebno bolje precizirati metodu istraživanja te predstavlja i svoj konkretan postupak. To je ujedno i najvažnija novost ove disertacije.

U, nažalost, neobjavljenom cjelovitom tekstu, čiji sadržaj obuhvaća četiri stranice pod kraj ove knjige, na drugom se mjestu nalazi najopširnije poglavlje s egzegetsko-teološkom analizom i sintezom svih biblijskih mjesta u svezi Mojsijeva zakona u Lukinu evanđelju. Na trećem mjestu, isto tako, slijedi također opširno i neobjavljeno poglavlje s odgovarajućim izlaganjem tematike Mojsijeva zakona iz Djela apostolskih. Budući da Darko Tepert nije objavio veći dio disertacije – koji zasigurno prema objavljenom dijelu također predstavlja uzorni analitičko-sintetički biblijski uradak – on će kao predavač starozavjetnih kolegija

na KBF-u u Zagrebu imati priliku iz neobjavljenih dijelova crpsti bogatstvo sadržaja i povezanost Starog zavjeta s Novim zavjetom, što predstavlja jedan od tipično katoličkih pristupa Bibliji.

Nakon cjelovitog i detaljnog proučavanja Lukina djela, autor je mogao pristupiti tematskom proučavanju zakona u Lk/Dj i to čini drugo poglavlje ekstrakta disertacije (*Studio tematico della legge in Lc/At – Tematsko proučavanje zakona u Lk/Dj*), koje se inače nalazi na završetku neobjavljenog četvrtog poglavlja cjelovite disertacije. U ovom poglavlju Tepert iznosi mišljenje da je autor Lukina djela dobro poznao kako pisani tako i usmeni zakon te za to daje i uvjerljive dokaze. Usto, jasno je pokazao da postoji hijerarhija zakonodavnih instancija te razlika u položaju kršćana iz židovstva i kršćana iz poganstva u odnosu na Zakon. Ta je razlika međutim ograničena na razinu običaja.

Suprotno mišljenju brojnih dosadašnjih znanstvenika, Darko Tepert uvjerljivo dokazuje da u Lukinu djelu postoji dosljednost s obzirom na temu Zakona, koji nije ukinut, nego nastavlja imati svoju vrijednost kao poziv na obraćenje i ljubav. Autor je jasno pokazao da ne postoji protivljenje između Zakona i kraljevstva Božjega koje je došlo s rođenjem Isusa Krista, ali on ne ukida Zakon, već ga ispunjava. Osobito je vidljiva uloga Zakona u smislu nagovaranja na prihvaćanje poruke kraljevstva Božjega te u smislu utjehe za progonjene kršćane. Tako Zakon u svome proročkom i kristološkom smislu može

imati spasenjsku ulogu ukoliko poziva na obraćenje i prihvaćanje Krista. Zato za pisca Lukina djela Zakon ostaje valjan osobito u moralnom i proročkom smislu, no ta valjanost ovisi o Božjem i Isusovu autoritetu. Za židovske kršćane Zakon ostaje valjan i u obrednom smislu, no samo na kulturalnoj, običajnoj razini, a ne i na onoj spasenjskoj. Darko Tepert pokazuje tako da se u promišljanju Lukina djela spasenje postiže vjerom u Isusa, pri čemu je važna kristološka i proročka funkcija Zakona, te ljubavlju prema bližnjemu, za koju je važna moralna funkcija zakona. Autor disertacije na taj je način pokazao da metoda proučavanja Lukina djela koju je na početku definirao pomaže razriješiti brojne nedoumice vidljive u prethodnim studijama toga problema.

Djelo je objavljeno na velikom jeziku – talijanskom, koji sigurno zbog brojnih katoličkih teoloških učilišta a time i profesora teologa pripada velikim jezicima. Objavljeni i neobjavljeni dio disertacije zbog autorova znanstvenog i znanstveno-nastavnog angažmana predstavlja i obogaćenje za hrvatsko biblijsko-teološko područje. Akademski stupanj disertacije autoru daje jamstvo da to može kompetentno i uspješno napraviti. Darko Tepert je, naime, prvi Hrvat koji je stekao magisterij i doktorat na jedinstvenom franjevačkom biblijskom učilištu u Jeruzalemu »iz biblijskih znanosti i arheologije«

Nikola Hohnjec